Mažiau painiokime - sėkmingiau eisim pirmyn

VYTAUTAS LANDSBERGIS

Seimo nario daktaro K. Bobelio interviu "Dienoje" (Nr. 154, "Lietuviais mes nesame gimę?") paskelbta nemaža klaidinančių dalykų, kuriuos derėtų atitaisyti.

Pirmiausiai dėl tariamo Lietuvos "pilietybės atėmimo", kurį atseit patyrė tokie kaip dr. K. Bobelis. Aukščiausiosios Tarybos priimtame įstatyme šio žodžio visai nėra, nebent pilietybės atsisakymas: užtat yra kalbama apie Lietuvos pilietybės teisės išsaugojimą visiems lietuvių kilmės asmenims užsienyje (nesvarbu kelintos kartos) bei turėtos pilietybės atstatymą. Dvejopa arba dviguba pilietybė tiesiogiai ir iš principo nenumatyta. Turėjome būti atsargūs ir gintis nuo kaimyninių šalių spaudimo šiais klausimais; dar ir dabar tai nėra pasibaigę. Maskva ką tik priminė. Tačiau visiems "lietuvių kilmės asmenims", kurie, turėję Lietuvos pilietybę ligi 1940 m. birželio 15 d. okupacijos, 1991 m. gruodžio 5 d. gyveno kitose valstybėse, nurodyta galimybė atstatyti Lietuvos Respublikos pilietybę vien pagal pareiškimą, "kad jie yra Lietuvos Respublikos piliečiai", ir pateikus reikiamą patvirtinantį dokumentą - seną pasą, gimimo liudijimą ir panašiai. Nemaža asmenų, tarp jų ir dr. K. Bobelis, tuo straipsniu pasinaudojo. Kodėl jis tautiečiams Amerikoj aiškino ir tebeaiškina kitaip, negu pats pasitvarkė, man sunku spėlioti. Pripratęs dabar ir Lietuvoje pratęsė savo neteisingus aiškinimus.

1991 m. gruodžio 5 d. įstatymas, be abejo, netobulas, jį ne kartą taisėme ir dar taisysime. Betgi negalėjau dėl jo aiškintis p. K. Bobeliui gerą pusmetį ankščiau, kaip jis sako, 1991 m. pavasarį Vašingtone, kai to įstatymo dar nebuvo. Tada egzistavo tik 1989-ųjų metų įstatymas, - beje, jau tada paskelbęs tik vieną pilietybę, o SSSR pasą - laikinu.

Iš interviu matau, kad daktaras K. Bobelis kai ko ne neskiria, gal todėl taip karštai painioja. Štai tautybė ir pilietybė - Lietuvoje tai skirtingi dalykai. Kai Seimo narys pasakoja, kiek jis privargęs, kol Lietuvoje buvęs "pripažintas esąs lietuvis", tai net Floridoj nedaug kas tuo patikėtų. Juk ir Kazys, ir Bobelis, ir kalba gana gerai lietuviškai - kam čia Lietuvoj kiltų abejonių, kad parvažiavo lietuvis? Vargai policijos įstaigose su biurokratais

RIMANTO JANKAUSKO nuotrauka

ir kyšininkais yra jau ne pilietybės įstatymo, o besikeliančios Lietuvos valdininkų sukurtos problemos. Kitas daktaro painiojimas - tai pilietybė ir pasas. Patvirtinus naują Lietuvos Respublikos pasą, išspausdinus jį ir duodant žmonėms, o sykiu - užsienio valstybių migracijos ir pasienio tarnyboms (kad ir ten žinotų, su kokio pavyzdžio pasais mūsų nepriklausomos valstybės piliečiai dabar kerta kitų valstybių sienas) - aišku, senesnio pavyzdžio lietuviški pasai nebegalėjo toliau galioti. Priekaistauti dėl to yra tas pat, jeigu skųstumės, kodėl negalioja prieškariniai litų banknotai. Dabar yra kitokie, reikia turėti kitokį banknotą, kitokį Lietuvos pasą, ir viskas. O kai Seimo narys, net Užsienio reikalų komiteto pirmininkas, pareiškia, kad tuo pačiu ir mūsų diplomatinės tarnybos užsienyje, Lietuvos atstovybės "buvo paskelbtos negaliojančiomis", tai čia ne tik netiesa ir nesąmonė, - visi žino ir mato, - bet nuostabu, kaip lengvai toks įsikarščiavęs asmuo pasakoja sapnus, o laikraštis taip pat lengvai spausdina.

Dar vienas neteisingas daiktas yra mane ir užgavęs. Iš Seimo kolegos lūpų LDDP oficioze paskelbta, neva aš priešinęsis pilietybės įstatymo taisymui, priimant jo papildymus 1993 m. gruodžio mėnesį. Galėčiau priminti ne tik savo siūlymus, bet ir Tėvynės Sąjungos 1993 m. spalio 18 d. memorandumą dėl Lietuvos pilietybės, kurio "Tiesa" nepastebėjo, kaip neprisimena nė dr. K. Bobelis. Apsiribosiu stenograma. Seimo posėdy 1993 m. gruodžio 7 d. siūliau kelis patikslinimus, kurie praplėstų pilietybės dokumentus gaunančių asmenų ratą (pavyzdžiui, iki vaikaičių arba tiems, kurių tėvai išvyko anksčiau negu 1940 m. birželio 15 d. ir dėl okupacijos negalėjo grįžti), ir kad neatrodytų, jog tie asmenys prašosi pilietybės, nes prašo tik dokumento - paso, ir kad įstatyme būtų įrašyta "lietuvio" sąvoka, jeigu pageidaujantis kaip tik tuo - tautine arba pilietine prasme - norėtų pagrįsti savo apsisprendimą bei prašymą. (Tą sąvoką ir jos naudą ilgai aiškinau būtent Užsienio reikalų komitete.) Seimo dauguma beveik viską atmetė, taigi reikės dar įstatymą toliau taisyti, gerinti, plėsti, - be abejo, sykiu ir drausminti vykdomąją biurokratiją. O kol kas tenka atitaisinėti gausiai klystantį kolegą.

Tai nereiškia, kad viskas dr. K. Bobelio interviu klaidinga ar pripainiota. Kai kur mudu sutinkame, kaip ir įstatymo praplėtime iki vaikaičių (nors daugumiečiai atmetė). Ir iš tiesų stebėtina, kiek Lietuvos įstaigose daroma kliūčių mūsų tautiečiams iš užsienio, norintiems gauti pasą. Ne nuo šiandien pradedu galvoti, jog tai daroma tyčia. Tikrai atgyvenęs ir sovietinis paso "priregistravimas", seniai turėjome to atsisakyti. Jau 1991 m. pabaigoje Aukščiausiosios Tarybos nustatyta, kad nuolat gyvenančiu Lietuvoje laikomas asmuo, "įrašytas į Lietuvos Respublikos nuolatinių gyventojų registrą", bet kaip tik registro įstatymo įgyvendinimas buvo vilkinamas. Kam nors apsimokėjo daryti kitaip, apsunkinti pilietybės ir nuosavybės reikalus tu pasenusia pasų registracija.

NUO REDAKCIJOS. Vienas gerbiamas Seimo deputatas išsakė savo nuomonę laikraštyje. Kitas, tik dar labiau gerbiamas Seimo deputatas tuoj pat pateikė savo neginčytinas pastabas.

Tačiau "neklystant" visur ir visada vis dėlto negalima taip staiga neatsakingai, o gal ir sąmoningai suklysti, ypač, kai gyveni Lietuvoje nuo pat gimimo ir neturi galimybės pasiteisinti, jog prieš okupantus kovojai užjūryje, todėl daug ko galėjai nežinoti. Gerbiamas Seimo narys V. Landsbergis savo pastabose kažkodėl vis dar mini "Tiesą", kuri... nebeleidžiama jau daugiau kaip metai. Kas tai? Sklerozė? Nostalgija? Pavėluota panieka?

Vis dėlto mes nepasididžiavome ir bibliotekoje pavartėme 1993-ųjų metų "Tiesą". Iš tikrųjų šis dienraštis "nepastebėjo' Tėvynės Sąjungos memorandumo dėl Lietuvos pilietybės, tačiau pačios problemos sprendimo Seimo posėdžiuose raidai skyrė nemažai dėmesio. Pavyzdžiui, 1993 m. gruodžio 8 d. "Tiesa" rašė: "Gana vieningai: už - 70, prieš - 7, susilaikė - 14. Seimo nariai priėmė įstatymą dėl LR pilietybės įstatymo pakeitimo ir papildymo (tikslius - 18 str. 3 dalies).

Šio įstatymo projektą parlamentarai svarstė, taisė, tobulino gana ilgai. Buvo išklausyta ir nuomonė užsienio lietuvių, kuriems šis dalykas ypač skausmingas ir aktualus. Deja, balsuojant liepos mėnesį, įstatymo papildymai nebuvo priimti.

Galutinio projekto autoriai - R. Markauskas, G. Jurkšaitė, A. Gricius, P. Papovas, K. Bobelis. Pataisas pateikė V. Landsbergis ir V. Aleknaitė. Už kiekvieną pasiūlytą papildymą buvo balsuojama atskirai (...).

(...) PRIEŠ GALUTINĮ BALSAVIMĄ A. GRICIUS PRIMINĖ DEŠINIAJAI OPOZICIJAI, KAD TIK DĖL JOS KALTĖS LIEPOS MĖNESĮ ŠIOS PATAISOS NEBUVO PRIIMTOS, IR KVIETĖ KOLEGAS PRITARTI ŠIAM PROJEKTUI".

Manome, jog pavartėjus ne tik tų metų "Tiesą", bet ir kitus dienraščius - nebylius istorijos liudytojus - vis dėlto susidarytų tikrasis vaizdinys, kas gi taip radinotai gudriai priešinosi ir kliudė LR pilietybės įstatymo pakeitimui ir papildymui.

Iš tikrųjų, gerbiamas Seimo nary, jeigu Jūs mažiau painiosite, mes visi sėkmingiau eisime pirmyn.

"Diena" 1995, 8.4 V. Landsbergio atsakymas K. Bobeliui. Byt.

08/11/1995 19:44 935 AMP PAGE 01